

відносити до категорії прав людини, по-друге, сприяло формуванню універсальною і соціокультурних концепцій прав людини, по-третє, полегшило процес інтернаціоналізації прав, і по-четверте, істотно впливало на поліпшення ситуації з правами людини в усьому світі.

Створення універсальної концепції прав людини, широке використання інституту прав в міжнародній практиці політичних, економічних, міжкультурних відносин, їх включення в стратегічні програми вирішення загальнолюдських проблем, проникнення ідей правового захисту прав людини у законодавчу та державно-правову сферу практично всіх країн світу і перетворення їх на новому ґрунті в фактор внутрішнього життя – свідчення набуття правами людини універсального характеру, їхньої ролі в пошуку компромісної моделі об'єднання людства.

Універсальність прав людини означає «зближення, поглиблення, взаємодія, взаємний вплив», вона здійснюється у двох основних формах - гармонізації та уніфікації національних систем. Гармонізація відбувається на базі загальних принципів, а уніфікація - шляхом введення в правові системи держав однакових норм[5, с.3]. Універсалізації прав людини активно сприяють політична і економічна співпраця, засоби масової інформації, обмін творами науки, літератури і мистецтва, діяльність міжнародних організацій, укладання міжнародних договорів, пряма рецепція та конвергенція правотворчості в сфері прав людини.

Сьогодні Україна переживає новий період переосмислення природного права, пов'язаний з наданням згоди на обов'язковість виконання цілої низки міжнародних договорів, які відповідно до ст. 9 Конституції стали частиною національного законодавства України і які містять вимогу поваги до прав особи та зі вступом України у 1995 р. до Ради Європи та ратифікацією Верховною Радою України 1997 року Європейської конвенції про захист прав людини й основоположних свобод та протоколів до неї. А отже, як слушно зазначив С. Шевчук, «основним чинником розвитку системи захисту фундаментальних прав та свобод в Україні повинні бути єдині для всієї Європи правові цінності та розуміння юридичної природи фундаментальних прав та основних свобод. Україна не може бути винятком з цього процесу, зокрема в усіх питаннях однакового розуміння та застосування положень Конвенції, а також застосування прецедентного права Європейського суду з прав людини як при визначенні змісту та обсягу відповідних конституційних положень при їх реалізації, так і в правотворенні»[5, с.23-24]. А це, насамперед, передбачає приведення внутрішнього законодавства у відповідність з міжнародними вимогами, створення чи реорганізацію діяльності державних структур, вдосконалення адміністративних і судових процедур забезпечення та захисту прав людини, формування і реалізацію державних програм та проектів підтримки прав людини.

Список використаних джерел

1. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / [упоряд. Ю. К. Качуренко]. – К. : Наук. думка, 1992. – 200 с.
2. Международные акты о правах человека : сборник документов. – М. : НОРМА•ИНФРА, 2000. – 784 с.
3. Витрук Н.В. Общая теория правового положения личности / Н.В. Витрук. – М.: Норма, 2008. – 448 с.
4. Глухарева Л.И. Права человека в современном мире (социально-философские основы и государственно-правовое регулирование) / Глухарева Л.И. – М.: Юристъ, 2003. - 304 с.
5. Лукашук И.И. Глобализация, государство, право, XXI век / Лукашук И.И. – М.: Спарк, 2000. – 61 с.
6. Шевчук С. Порівняльне прецедентне право з прав людини / Шевчук С. – К. : Видавництво «Реферат», 2002. – 344 с.

Марушак О.А.

Чернігівський національний технологічний університет, Чернігів, Україна

СУДОВО-ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА, ЯК НАЙЕФЕКТИВНІШИЙ ЗАСІБ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ, ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ

Важливим засобом забезпечення повного, швидкого та неупередженого розслідування злочинів у сфері оподаткування є використання спеціальних знань з метою безпосереднього виявлення, фіксації, попереднього вивчення, оцінки і використання доказів, вирішення питання про їх наявність і допустимість, правильну кваліфікацію вчиненого, визначення предмета і меж доказування, якісного проведення процесуальних дій, організації взаємодії зі знаючими особами (фахівцями, експертами) у процесі розкриття і розслідування злочинів. Існує ряд напрямів застосування спеціальних знань, але одним з найефективнішим з яких є проведення експертиз.

Наукова розробка організаційно правових і процесуальних аспектів експертиз привертала увагу багатьох правознавців. Окремі її аспекти розглядалися в працях Р.С. Белкіна, Т.В. Аверьянкової, В.П. Бахіна, М.О. Селіванова, С.Й. Кравчука, В.В. Бірюкова, В.Ю. Шепітько та інших авторів. Вони внесли ряд пропозицій щодо подальшого вдосконалення, розвитку інституту судової експертизи.

Порядок призначення та проведення експертиз регламентується поточним законодавством України. А саме, Кримінальним процесуальним кодексом України від 13.04.2012 року (далі КПК України), Законом України «Про судову експертизу» від 25.02.1994р., Інструкцією Міністерства юстиції України «Про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень» від 08.10.1998р., постановою Пленуму Верховного Суду України «Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах» від 25.05.1998р. та іншими нормативно-правовими актами.

Судова експертиза – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування чи суду (ст. 1 Закон України «Про судову експертизу»). Експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань (ст. 69 КПК України).

Основний вид експертизи, яка призначається при розслідуванні податкових та інших економічних злочинів, є судово-економічна експертиза, та відповідно її підвиди.

У юридичній літературі зміст судової експертизи не безпідставно пов'язують із завданнями, предметом, та об'єктом дослідження. Ми підтримуємо дану позицію, яка в повній мірі стосується і судово-економічної експертизи. Так, сучасні дослідники визначають завдання судово-економічної експертизи як встановлення фактичних даних про здійснені фінансово-господарські операції, економічні показники, наявність або відсутність господарських засобів, на основі дослідження документів господарського обліку. Отримані при дослідженні дані дозволяють експертам визначити, який розмір податку не сплачено до бюджету [1, с. 794].

Проведення судово-економічних експертиз та використання спеціалістів є необхідним для документування злочинної діяльності в сфері економіки, оскільки вони надають докази для судового розслідування. Як слушно зазначив С.Й. Кравчук, при виявленні і доказуванні порушень, які сприяли економічним зловживанням, розробленні рекомендацій та їх реалізації слідчому та експерту-економісту необхідно керуватися фундаментальними фінансово-бухгалтерськими поняттями, оскільки вони знаходяться у безпосередньому зв'язку зі змістом роботи в економічній галузі правоохоронного органу, судово-експертної установи та бухгалтерії [2, с. 206].

Вважаємо можливим погодитися з думкою В.О. Козлова, щодо визначення предмета судово-економічної експертизи, який відносить до нього: об'ємні показники результатів фінансово-економічної діяльності підприємства, сформовані під впливом розпорядження власністю (доходами та іншим майном) з боку власника; факти недостовірного відображення у первинних документах, бухгалтерському обліку та звітності змісту операцій і фактичних результатів діяльності організації; факти використання коштів інших власників і кредиторів на цілі, не пов'язані з діяльністю організації (особисті цілі розпорядника коштами); факти несплати податків внаслідок витрачання коштів, відповідних несплачених податків, на інші цілі діяльності організації або особисті цілі розпорядника коштами [3, с. 287].

Об'єктом дослідження судово-економічних експертиз є інформація, що міститься в певних процесуальних матеріалах, первинних зведеннях, звітних бухгалтерських документах, установчих, реєстраційних, договірних, фінансових, банківських, планово-економічних, статистичних, ревізійних, інвентаризаційних, митних, приватизаційних податкових та подібних їм матеріалах [2, с.210].

При розслідуванні ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), найпоширенішою та найважливішою експертизою, являється експертиза бухгалтерського та податкового обліку (судово-бухгалтерська експертиза), яка у свою чергу являється підвидом економічної.

Судово-бухгалтерська експертиза - це дослідження фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, яке в межах чинного законодавства здійснюється особою, котра володіє

спеціальними знаннями в галузі бухгалтерського обліку (експертом-бухгалтером), з метою подання висновку стосовно кола питань, поставлених органами дізнання, попереднього слідства чи суду [4, с. 80].

Судово-бухгалтерська експертиза є важливим засобом захисту інтересів громадян і юридичних осіб, сприяє швидкому, повному та неупередженому розслідуванню, виконує цілу низку найважливіших завдань, які визначені Інструкцією «Про призначення і проведення судових експертиз», затвердженою наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 р. № 53/5. Коло питань, які висвітлюються в процесі судово-бухгалтерської експертизи, визначається її завданнями, а саме: установлення документального обґрунтування нестачі або наявності лишків товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів, а також розміру завданих матеріальних збитків за відповідний період часу і місце їх здійснювання; установлення правильності документального оформлення операцій з приймання, зберігання, реалізації товарно-матеріальних цінностей і руху грошових коштів; визначення і підтвердження розміру матеріальних збитків, завданих посадовими і матеріально відповідальними особами в результаті навмисних корисливих правопорушень; установлення відповідності відображення в бухгалтерському обліку фінансово-господарських операцій вимогам чинних нормативних актів у бухгалтерському обліку та звітності; підтвердження виявлених недоліків у організації бухгалтерського обліку, звітності та контролю фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарської діяльності, які сприяли завданню матеріальних збитків; установлення обґрунтування списання сировини, матеріалів, готової продукції, товарів; установлення правильності визначення оподаткованого прибутку (доходу) підприємств різних форм власності та обчислення розмірів податків; установлення причин, які сприяли навмисному зловживанню; установлення документального обґрунтування вимог позивача і заперечень відповідача в частині, що стосується доцільності позову.

Також варто зазначити, що залежно від обставин провадження, на рівні з економічною, можуть мати місце і такі експертизи як криміналістична, інженерно-технічна, товарознавча.

Отже, проведення експертиз при розслідуванні ухилення від сплати податків, являється основним способом глибокого дослідження матеріалів, тому що, експертиза являється найефективнішим напрямком застосування спеціальних знань, а висновок експерта, це результат об'єктивного та незалежного дослідження.

Список використаних джерел

1. Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р., Криминалистика: Учебник для вузов/Под ред. Р.С. Белкина. М., 2001. – 990 с.
2. Кравчук С.Й. Економічна злочинність в Україні. Курс лекцій: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. Видавництво Кондор. Київ, 2009. – 280 с.
3. Козлов В.А. Борьба с преступностью в сфере экономики. Учебное пособие. – М.: Издательство «Щит-М», 2005. 608 с.
4. Судово-бухгалтерська експертиза: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. — К.: КНЕУ, 2004. – 268 с.

Мекшун А.Д.

Чернігівський національний технологічний університет, Чернігів, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПРИНЦИПИ ПРАВОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Зміна парадигми вітчизняної вищої освіти визначила нові погляди і підходи на професійну підготовку кадрів. Колишні напрямки вищої освіти орієнтувалися на знання та вміння, виховання студентів здійснювалося в руслі традиційних суспільних цінностей та ідеалів. Вища освіта сьогодні в якості пріоритетних характеристик виділяє компетентність, ерудицію, індивідуальну творчість, самостійний пошук знань і потребу їх вдосконалення, високу культуру особистості.

Для ефективної організації навчального процесу у ВНЗ слід ґрунтуватися на певних принципах побудови педагогічної діяльності, які поділяються на загальнодидактичні та спеціальні. Під принципом розуміється вихідне начало, основоположне правило, яке більш-менш властиве для даного явища. Система дидактичних принципів розглянута в роботах вітчизняних вчених Ю. Бабанського [2], М. Скаткіна [7], І. Лернера [8], В. Загвязінського [5] та ін. Як основоположні вони виділяють наступні принципи: принцип розвиваючого і виховуючого навчання; принцип науковості; принцип систематичності і послідовності; принцип свідомості, творчої активності й самостійності; принцип наочності, єдності конкретного і абстрактного; принцип доступності